

ουτοτρόπως τὸ περιέσωσεν. Ἐάν δὲ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸ περισώσει κατὰ εὐεξηγητότερον τρόπον, δὲν θὰ εἶχα κανένα λόγον νὰ τὸ τροποποιήσω καὶ νὰ τὸ καταστήσω ἀκατανόητον. Ἐφόσον ὅμως ἡ μνήμη μου τοιοῦτοτρόπως τὸ περιέσωσε καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ διέδωσα εἰς τοὺς φίλους μου, θὰ παραμείνῃ ἀκατανόητον, ὅπως ἀκατανόητα παραμένουν καὶ πολλὰ ἄλλα λαογραφικὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἡ ἐσκατισμένη διάδοσις πολλῶν ἀνθρώπων δὲν κατάρθωσε νὰ περισώσει τὴν ἀρχικὴν σύνθεσιν καὶ παρήλλαξε ἢ διεστρέβλωσε αὐτήν.

Δύνανται ἤδη οἱ ἀναγνώσται μας ἐξ ὧν αὐτῶν τῶν ἐκτεθέντων νὰ ἐξάγωσι τὸ συμπέρασμα. Ὡς ἀπλοῦς δὲ ἀναγνώστης καὶ ἐγὼ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγω τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ τετραστιχὸν αὐτὸ εἶναι γνήσιον Κωνσταντινουπόλεως καὶ προερχόμενον ἐκ τῶν παλαιότερων κατ'οίκον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄχι τῶν

κατωτέρων τάξεων ἢ τῶν προσερχομένων εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ἐξεύρεσιν ἐργασίας, ἀλλὰ τῶν διανοουμένων, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον καλῶς τὴν σημασίαν τοῦ Φαναρίου. Ἄλλωστε δὲν ἦτο δυνατόν καὶ δὲν ὑπῆρχε λόγος ὁ μακαρίτης Ἰακώβος Δραγάσης νὰ τὸ παραθέσῃ εἰς προμετωπίδα βιβλίου του, εἰς τὸ ὁποῖον ἔθηκε ζήτηματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ὅμως εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπετέλεσε τὸ μῆλον τῆς Ἐριδος ὅλων τῶν εὐγενῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν πρέπει νὰ παραξενευθῶμεν ἐάν ἕνας περισσότερος, ὁ κ. Μανουὴλ Γ. Γεδεών, προσπαθῇ ἐρρωμένως καὶ ἔτι ἀπεγνωσμένως — ὡς ἰσχυρίζονται μερικοὶ — τὰ φιλολογικὰ τεῖχη τῆς καὶ δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ εἰσέλθῃ οὔτε νὰ πλησιάσῃ κἄν κανεὶς εἰς αὐτά.

E. Z.

Εἰς τὸ ἐρχόμενον. Τὸ δεύτερον μέρος.

ΑΠΟΚΡΗΑΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ

Ἰδιαίτερα τραγούδια ποὺ νὰ τὰ ἔλεγον μόνον εἰς Ἀποκρηὰς δὲν ὑπῆρχαν, ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγα δίστιχα. Ἐν τούτοις ὅμως ἐπειδὴ ὑπῆρχε ἡ συνήθεια νὰ γίνονται χοροὶ εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὅπου ἐλάμβανον μέρος ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἰδίως οἱ ἄγαμοι, διὰ τοῦτο τὰς ἡμέρας αὐτὰς εἰς ὅλων τῶν συγχωριανῶν μας τὸν νοῦν ἔρχονται ὅλα τὰ τραγούδια ποὺ ἔλεγον εἰς τοὺς χοροὺς αὐτοὺς, ἰδίως εἰς τὸν «συρτὸν» καὶ «σὶς τρεῖς». Οἱ χοροὶ αὗτοι ἦσαν οἱ πλέον ἀγαπητοὶ, ἀπλούστερος μὲν ὁ συρτὸς καὶ ὀλίγον τι σύνθετος ὁ ἕτερος, «σὶς τρεῖς», ἀμφοτέρω ὅμως ἐνομίζοντο κατάλληλοι, διότι ἐχορεύοντο τεχνικώτερα καὶ καλλιτέρα ἀπὸ τὰς γυναῖκας.

Σπανιώτερος ἦτο ὁ «χασάπικος», ὁ ὁποῖος ἐχορεύετο περισσότερον εἰς τὰ σπίτια καὶ μάλιστα ἀφοῦ θὰ ἐμέθουν.

Ὁ «καρσιλαμᾶς» ἐχορεύετο εἰς τὰ καφενεῖα ἢ καὶ εἰς τὰ σπίτια καὶ εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ ἄνδρας. Ἐθεωρεῖτο δὲ μεγάλη ἐντροπὴ νὰ χορεύῃ γυναῖκα αὐτὸν τὸν χορόν. Τὸν ἐχόρευαν δὲ δύο ἄνδρες ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ὡς φανερῶνται

καὶ ἐκ τῆς λέξεως, προσερχομένης ἐκ τῆς τουρκικῆς «καρσί», ἣν σημαίνει ἐναντι.

Εἰς τὸν συρτὸν ἔλεγον τὰ ἐξῆς δίστιχα :

- 1) Ἡ μέρα ἡ σημερινὴ
δὲν εἶναι σὰν τις ἄλλης·
εἶναι τὸ χρόνον μιὰ φορὰ
καὶ εἶναι χαρὲς μεγάλες.

Ἐπειδὴ δὲ συνήθως τὸ γλέντι παρατείνεται καὶ τὴν νύκτα, ἔλεγον καὶ :

- 2) Ἡ νύκτα ἡ ἀποψινὴ
νὰ γίνῃ ἄλλη τόση
νὰ τραγουδῶ τοὺς φίλους μου
ὅσο νὰ ξημερώσῃ.
- 3) Κεῖνος ποὺ σέρνει τὸ χορὸ
λέγει καὶ τὰ τραγούδια·
φορεῖ καὶ στὸ κεφάλι του
διαμαντικὰ λουλούδια.

Τὰ «διαμαντικὰ λουλούδια», ὡς λέγουν οἱ γεροντιότεροι, δὲν εἶναι ἀπλὴ φαντασία, ἀλλὰ πραγματικότης. Αἱ παλαιότεραι γυναῖκες ἐφόρουν εἰς τοὺς χοροὺς διαμαντικὰ λουλούδια εἰς τὸ κεφάλι των. Ἰσως ὅμως νὰ μὴ ἦσαν γνήσιοι οἱ ἀδάμαντες, ἀλλὰ παραποιήσεις. Μερικοὶ ἐπιμένουν νὰ λέγουν : «Κεῖνη ποὺ σέρνει τὸ χορὸ»,

ποῖοι εἶναι ἀληθεῖς, ἐστὶν ἀληθὲς· πῶς εἰς τὸ ἄτομόν του, ἀλλ' ὅσον λόγον κούριος δὲν ἐστὶν ἀντάξιός των ἐλπίδων αὐτῶν.

Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἐπεδάλματο καὶ πολὺ ὀρθῶς ἐπραγματοποιήθη διότι διεκρίθη μόνον εἰς τὴν τακτικὴν εἰσπραξίν των ἀποδοχῶν του καὶ τὴν περιποίησιν των ὀφθαλμῶν του, τοὺς ὁποῖους οὐδέποτε ἤθελαν νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν κόπον τῆς παρακολούθησος των χειρῶν.

Στηριζόμενος ὅμως εἰς τὴν ἀλάνθαστον

Παπαχρ. καὶ τὸ γεγονός ποὺ δὲν θίγεται εὐκόλως. Π. χ. ἕνας συνεργάτης του παραθέτει ἕνα τραγούδι εἰς τὸν πέμπτον τόμον τοῦ Ἀρχείου — δηλ. τὸν ἐφετεινόν — ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης Κωστή καὶ πληροφορεῖ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοὺς καὶ τὸν διευθυντὴν του βεβαίως ὅτι τὸ τραγούδι αὐτὸ δὲν εἶναι τραγούδι «ἀναστανάεικος», ὅπως ἠθέλησε νὰ τὸ παραστήσῃ ὁ κ. Πολ. Παπαχριστοδούλου εἰς τὸν πρῶτον τόμον των «Θρακι-

διὰ τὰ προσαρμοζήται τὸ πρᾶγμα καλλίτερον, διότι οἱ ἄνδρες εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐφαίνετο πολὺ παράξενον τὰ φοροῦν «λουλουδία διαμαντικά». Ἐνθυνοῦμαι ὅμως καλῶς πὺν ἔλεγαν «Κεῖνος πὺν σέρνει τὸ χορδόν».

Ἀφοῦ δὲ θὰ ἔλεγαν μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δίστιχα ἐπάνω εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν, τοῦ ὁποίου κύριον γνώρισμα εἶναι τὰ ἐπαναλαμβάνηται τὸ τρίτον τέταρτον ἐκάστου στίχου, θὰ ἔλεγαν καὶ τὸ ἀκόλουθον, εἰς γρηγορώτερον σκοπόν, ὡς εἶδος ἐπωδοῦ:

- 4) Χόρεψε χαϊδεμένη
καὶ μὴ χολομανεῖς
σὺν τῷ χορδῷ πὺν σέρνεις
δὲ σέρνει ἄλλος κανεῖς.

Ἡ λέξις «χολομανῶ» εἶναι ἰδιωματικὴ καὶ συναντᾶται εἰς πολλοὺς χρόνους, σημαίνει δὲ στενοχωροῦμαι εἴτε διότι ἐπίκειται κακόν τι εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον, εἴτε εἰς ἄλλον τινὰ ἰδικόν μου ἄνθρωπον. Γνωστοτέρα εἶναι ἡ λέξις «χολοσκάνω», ἥτις ὅμως δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, μολονδὲ τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ καὶ ταυτοσημον μὲ τὴν «πίσαν», πὺν ἐξυπακούει ἡ λέξις χολή.

Υστερὰ ἀπὸ τὴν ἐπωδὸν αὐτὴν ἐσυνεχίζοντο καὶ πάλιν ἄλλα δίστιχα εἰς τὸν πρῶτον σκοπόν, ὡς:

- 5) Τραγοῦδῃσε τραγουδιότη
ν' ἀκούσω τὴ λαλιά σου
τὰ πεταχτῶ σὺν περδῖνα
τὰρτω στὴν ἀγκαλιά σου.
- 6) Χαρῆτε νηῖς, χαρῆτε νηοί,
τὰ δροσερά σὺς νεῖδα
γιατὶ γράψα' μαθαίνονται
φεύγοντι ἀνάθεμά τα.
- 7) Πέρασαν οἱ ἀποκηρῆς,
πέρασαν καὶ οἱ τυρνάδες·
ἐρχεται καὶ ἡ σαρακοστή
μὲ τίς ἐφτὰ βδομάδες.

Τυρνάδες καὶ τυρνῆς ἐννοοῦν τὴν ἐβδομάδα τῆς τυροφάγου.

Ἡκολούθει πάλιν μία ἐπωδός, π. χ.

- 8) Τί σείεσαι καὶ λυγέσαι
καὶ ὅλο σιάζεσαι
τὸ νοῦ μου τοτε παίρνεις
καὶ δὲ στοχάζεσαι.

Ἡ λέξις «σιάζεσαι» εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν σημαίνει καλῶς λυγίζεσαι.

παῖνται, οἵτινες ἀποτελοῦντες ὁμίλους περιήρχοντο τὰς ἡμέρας αὐτὰς τὰ χωρία καὶ διεσκέδαζαν τοὺς κατοίκους. Οἱ παιχιδιάτοροι αὐτοὶ ἐλέγοντο συνηθῶς: τὰ παιχιδία ἡ: τὰ διολιά, ἀπὸ τὸ βιολλὶ πὺν θὰ ὑπῆρχεν ἀπαραιτήτως εἰς τὸν ὅμιλον.

Διὰ τὸν χρόνον στίς τρεῖς συνηθέστερον τραγοῦδι ἦτο:

Καὶ πάλιν ἤρχιζαν τὰ δίστιχα:

- 9) Μοναχογὸς γνωρίζεται
ἀπ' τὴν περπάτησιά του
μοσκοβολοῦν τὰ ροῦχα του
τρέχουν τὰ γιμινιά του.

Τὰ «γιμινιά» εἶναι εἶδος παπουτσιῶν. Τὰ ταπεινότερα καὶ τὰ εὐθηνότερα παπούτσια.

- 10) Ὁ λάραγας ψυχομαεῖ
καὶ τὸ τυρὶ πεθαίνει
καὶ ἡ πιερολὴ ἀστολίζεται
τὰ μπῆ μέσ' στὸ χριστέλι.

Διὰ τὸν «λάραγαν» δὲν μᾶς ἐδόθη ἱκανοποιητικὴ ἐξήγησις. Φαίνεται ὅμως τὰ σημαίνει τὸ χοιρινὸν πάχος, τὸ λαρδί δηλαδή, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε ἐν ἀφθονίᾳ καὶ ἦτο ἡ ἐνδεδειγμένη χειμερινὴ τροφή τῶν χωρικῶν.

«Χριστέλι» σημαίνει πιάτο ἐκ πηλοῦ ἐκ τῆς οὐσίας δηλαδή πὺν κατασκευάζονται αἱ ὑδρίαὶ καὶ οὐκ ἐκ πορσελάνης. Εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν τὸ ἔλεγαν «Στέλ», ὅπως ἔλεγαν καὶ «Στανός» ἀντὶ χριστιανός. Εἰς τὸ τραγοῦδι ὅμως τὸ τροποποιοῦν, ὡς βλέπετε, ἀπὸ ποιητικῆν ἀνάγκην, ὅπως ὑποθέτω τὰ γίνεται καὶ μὲ τὸν «λάραγαν».

- 11) Τοῦτο τὸ σπῖτι τ' ἀψηλὸ
πέτρα τὰ μὴ γαρίση
καὶ ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ
χερδία πολλὰ τὰ ζήση.

- 12) Καλῶς ἀνταμωθήκαμε
ὅλα τ' ἀγαπημένα
ἀπὸ καιροῦ χαροῦμένα
καὶ καλοκαρδιομένα.

- 13) Ἡμεῖς ἐδῶ δὲν ἤρταμε
τὰ φᾶμε καὶ τὰ πιοῦμε
μόνο σὰς ἀγαπούσαμε
καὶ ἤρταμε τὰ σὰς διοῦμε.

- 14) Χίλιον καλῶς τὴν ἡύραμε
τὴν τάβλα στολισμένη
καί νη πὺν τὴν ἐστόλισε
ἄξια καὶ τιμημένη.

«Τάβλα» ἐννοοῦν τράπεζαν. Καὶ αὐτὴ ἡ λέξις δὲν ἦτο συνηθισμένη εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν.

Ἡκολούθει πάλιν μία ἐπωδός, π. χ.

- 15) Ὁραῖα πὺν χορεύεις,
ὁμορφα πὺν πηδᾷς,
φλώρακια θὰ τινάξω
στοὺς παιχιδιάτορες.

Παιχιδιάτορες εἶναι οἱ ὄργανο-

στον ἄμμο φτυγεμένες
λεύτερες καὶ ἀρβανισμένες.

Καὶ τὸ νερὸ στὴ ρίζα τους
καὶ πάλι διψασμένες
λεύτερες καὶ ἀρβανισμένες.

Ἐλέγοντο καὶ ἄλλαι παραλλαγαὶ ἐπάνω εἰς τὸν σκοπὸν αὐτόν, τοῦ ὁποίου κύριον γνώρισμα εἶναι ἡ ἐπανάληψις ἐκάστου ἡμιστίχου.